

Död och återuppstånden

DDR-parti fyller jämnt

| av Elisabeth Riccini

I DECEMBER 1999 var det 10 år sedan SED:s annars verklig-hetsfrämmande åldringar konstaterade "Es geht nicht mehr" och skrotade det parti som i sann stalinistisk anda styrt DDR i 40 år. Ur askan reste sig Fenix i gestalt av PDS, Partei des Demokratischen Sozialismus.

SED var ett parti som lovat runt men hållit tunt, ett parti som styrts av gamla antifascister, anförda av takläggaren Erich Honecker, och som sedan länge förlorat kontakten med verkligheten. Inte konstigt att kosmetiska förändringar i sista minuten hjälpte föga: DDR-medborgarna var trötta på sina dåliga produkter, sin smutsiga luft, sitt förljugna samhälle.

Trots SED:s imponerande infrastruktur var det få som trodde att det skulle överleva DDR som något annat än en marginell företeelse. Men som en historiens ironi är det tioåriga PDS med i hetluften. Det blev andra största parti vid höstens regionalval i Sachsen och Thüringen. Det ingår i en regeringskoalition i Mecklenburg-Vorpommern. Dess ledare Gregor Gysi, som 1989 helt räknades ut av politikproffsen i väst, hör till landets mest populära politiker; hans stjärna har bara stigit i takt med att skandaler kommit till ytan i CDU och SPD.

Det har gått så långt att CDU, som aldrig erkände DDR som självständig stat, diskuterat samarbete med PDS, gamla DDR:s själ. För PDS är inte längre bara ett parti för nostalgiska östtyskar. Valforskaren Jürgen Falter spådde i en intervju

med tidningen Focus att PDS snart kan komma att ingå i en regeringskoalition.

DE MISSNÖJDAS RÖST

Vad är det som har hänt? Håller den tyska demokratin på att urholkas av ett populistiskt missnöjesparti? Hur märkligt det än kan låta, skulle jag vilja hävda motsatsen: PDS är en vitamininjektion i en trött demokrati som bara tack vare DDR:s fall fick några större frågor att strida om. Helmut Kohl var 1989 nästan slut som förbundskansler; inte sågs han som någon statsman då. Men DDR:s kollaps och återföreningen gav honom platsen i historien; en plats som nu tyvärr befläckats av CDU-skandalen.

I början var det främst östtyskar som röstade på PDS, östtyskar som hade förlorat på återföreningen. Det var visserligen åtskilliga – tänk på alla DDR-yrken som helt enkelt inte längre finns – men inte så många att PDS kunde överleva som de missnöjda östtyskarnas röst. I det första alltyska Förbundsdagsvalet efter återföreningen kom PDS också in i Förbundsdagen tack vare en specialbestämmelse som gynnade östtyska partier. Men redan 1994 kunde man urskilja det dödsdömda SED:s återuppståndelse: PDS klarade visserligen fortfarande inte "5%-tröskeln" men fick genom starkt stöd i enskilda valkretsar – läs: i fd DDR – likväl 30 platser. I valet 1998 fick det lätt sina fem procent. I aktuella opinionsundersökningar

ligger det på samma nivå eller till och med högre. Det är mer än nybörjartur.

PDS är ett öst-parti. Det har lyckats med konststycket att både vara SED för dess gamla kadrar och ett nytt folkparti, alltså folkets parti, för alla de östtyskar som känner sig överkörda av arroganta fd västtyska partier som tog deras revolution ifrån dem. I takt med att gamla SED-medlemmar dör bort ersätts de av en yngre generation. De senare blir kanske inte medlemmar, men de röstar på det parti som för 10 år sedan var en paria i det tyska samhället. Och det är inte främst arbetslösa och andra i utsatt position som dras till PDS – det är unga, intellektuella, vänsterfolk som är missnöjda med SPD och De Gröna.

PDS:s nuvarande partiprogram vill införa en socialistisk samhällsordning. Det erkänner inte rättsstaten som begrepp.

PDS:s nuvarande partiprogram vill införa en socialistisk samhällsordning. Det erkänner inte rättsstaten som begrepp. På så vis även åsiktsmässigt nära besläktat med det parti som hindrade demokratin och marknadsekonomin i Östtyskland. Men är det ett populistiskt, oansvarigt parti som rider högt på östtyskars missnöje? Knappast.

Till skillnad från förbundskanslern lovar PDS inte allt åt alla. Det riktar sig mot sådana grupper som i

I Tyskland finns det, bortsett från PDS, inte längre någon egentlig vänster. Som Reinhard Mohr nyligen konstaterade i *Der Spiegel* använde Tysklands vänster inte den chans som 1989 bjöds till att revidera de gamla positionerna. I stället har denna 68-präglade samling blivit konservativa och uppfattar förändringar i samhället som hot.

Mittens Rike annars skulle blivit utan representation. För vem företräder socialistiska principer när SPD snarast befinner sig till höger om mitten? Vem står för pacifism när Joschka Fischer fått sitt parti att acceptera tysk medverkan vid FN-sponsrade NATO-insatser?

Att det finns en efterfrågan av ett parti med klar vänsterprofil visar sig när PDS, som åtnjuter en av fem östtyskars stöd, håller på att få fotfäste även i väst. Det tar därmed potentiella väljare från SPD och De Gröna, och förutspås konkurrera ut både just De Gröna och det proffillösa FDP, som haft en plats i tysk efterkrigspolitik bara för att det inte var CDU eller SPD. I de nya förbundsländerna ligger PDS redan trea och har i vissa regionala parlament bara CDU framför sig.

BEHÖVS ETT VÄNSTERPARTI?

Oavsett vad man tycker om PDS allt annat än stolta historia och dess politik, är det intressant att ställa sig frågan vad som hade hänt om PDS inte funnits? Svaret kan te sig lite märkligt: Trots de antidemokratiska krafterna i PDS hade den tyska demokratin sannolikt varit i ett sämre skick än den är nu. Var hade SPD:s och De Grönas väljare, besvikna på sina ledare som svikit idealen, tagit vägen? De flesta av dem hade inte kämpat mot väderkvarnarna utan i bästa fall blivit soffliggare. De finner nu en ny hemvist i PDS. Och att PDS inte bara är ett parti för reaktionära östtyskar visar sig också i att allt fler västtyskar nu inte längre uppfattar det som SED med nytt ansikte, utan

som ett nytt politiskt alternativ, ett parti som lyssnar på folket när de andra inte gör det. (13 procent av västtyskarna sade sig i en nyligen genomförd opinionsundersökning kunna tänka sig att rösta på PDS i nästa parlamentsval. I östra Tyskland är motsvarande siffra 40 procent.)

I Tyskland finns det, bortsett från PDS, inte längre någon egentlig vänster. Som Reinhard Mohr nyligen konstaterade i *Der Spiegel* använde Tysklands vänster inte den chans som 1989 bjöds till att revidera de gamla positionerna. I stället har denna 68-präglade samling blivit konservativa och uppfattar förändringar i samhället som hot. Det finns inga visioner. Allt går i sina gamla banor. Och även om det inte finns mycket att hämta i socialismen eller i PDS partiprogram, kan man se den demokratiska poängen med vänsterrepresentation och erkänna att vänstervisioner kan vara bra för demokratins vitalitet.

Dessa visioner står paradoxalt nog det helt visionslösa SED:s efterföljare för. Det har tagit över den traditionella vänsterns positioner när dessa inte passade i den Schröderledda "Nya Mitten". Men PDS under sin ledartroika Gysi, Bisky och Brie har också nått nya grupper genom att profilera sig som ett parti som lyssnar på folk. Naturligtvis är det hjälpt av en stark infrastruktur från SED:s tid. Men partitoppen bryr sig inte om ironin i att vara partiet som lyssnar och taktiken har fungerat: De överkörda väljarna i öst vill bli hörda.

PDS har inte bara blivit ett protestparti, utan är också ett parti som

är villigt att föra konstruktiv politik, vilket det visat genom att delta i regeringen i Mecklenburg-Vorpommern. Dess ledare har också indikerat att partiet är villigt att ingå i koalitioner på federal nivå. Och i en oväntad vändning förkunnade CDU-företrädare förra hösten likaledes att samarbete med PDS inte är uteslutet. En av företrädarna var Angela Merkel, nu CDU:s nya ordförande.

Men vad PDS kan göra, och huruvida det kommer att ingå i förbundsregeringar, är förvisso inte oväsenligt, men inte det som olika observatörer understrukt. Vad som är slående nu är att dess framgång har skrämt liv i andra partier, främst SPD och De Gröna, som nu inte längre kan se ner på det som östtyskarnas parti. De måste nu, i stället för att ödsla sin tid med partiinterna strider, börja uppföra sig som demokratins pelare. De måste lyssna. De måste samtala med väljarna.

För det står illa till i den tyska partiväsendet. *The Economist* frågade nyligen: "Is Germany becoming corrupt?" Det gamla partisystemet börjar vackla. Men tack vare ett parti som för tio år sedan var dödföklarat och knappt tolererat har det chansen att förnya sig självt innan demokratin börjar vackla – för det är nu inte främst "extrema" partier som utmanar demokratin. Problemet är att de som ska representeras inte längre litar på dem som ska representera dem.

Elisabeth Riccini (ericcini@mail.com) är frilansjournalist tidigare bosatt i Tyskland.